

1.

Anton Kovač egy nyugodt augusztusi délután közepén egy feliratra lett figyelmes a klozetajtó benső falán, amitől szinte megdermedt ereiben a vér.

A távoli kaszárnya udvaráról, a *dizsipálya felől*, mint ahogy az alakuló tere-
ret szokták nevezni – jól-lehet nem értette, miért is nevezik *dizsipálynak*, hogyha semmiféle dízsi se

Drago Jančar 19

PRÓFÉCIA

folyt ott – hangos parancsszavak visszhangjai repkedtek és hallatszott, mint csapódnak vastag bakancstalpak az aszfalthoz, az újonc katonák a tűző napon gyakorolták az ünnepélyes menet lépteit. Itt, a 17-es számú kabinban pedig hideg volt és csendes, mint ahogy csend szokott uralkodni az üres, nemrég kipucolt klozetok sorai közt. *Anton Kovač öreg baka* volt, mint ahogy azt mondani szokták, katonai szolgálati idejének a lejártáig már csak egy hónapja volt hátra, a könyvtárban dolgozott, nem kellett már gyakorlatoznia, ezért a délután közepén megengedhette magának, hogy újsággal a kezében üldögélhessen a klozetben. Már régóta nem olvassza a klozet feliratait. Amikor még *kopasz* volt, mint ahogy az újoncokat szokták nevezni – sohasem tudott rájönni, miért – érdeklődéssel olvassza a vulgáris gondolatokat, a távoli helyekről való lányneveket, akik, mint a szukák, fetrengtek, miközben itt vért hugyoztak, fürkészte a szolgálatból még visszamaradt tömérdek napok miatti nyögdecseleket, a számos, többnyire nemi szervekkel illusztrált üzeneteket. Végül is professzionális olvasó volt, könyvtáros, egy ideig azon töprengett, hogy a legszellemesebb feliratokat jó lenne lemásolni és összeállítani belőlük a Klozetirodalom kisantológiáját, vagyis a civil élet utáni vágyakozás antológiáját, a féltékenység, a szomorúság, az apró és hirtelen fakadt gyűlöletek gyűjteményét, a szellemes megjegyzések, a kis hülyeségek és jelszavak antológiáját, ám nemsokára fel is hagyott ezzel az elképzelésével. A balkáni, katonai szakzsargon képszerű és sok műfajú volt, de egyetlenegy archaikus leitmotivja volt, amit úgy hívtak, hogy *baszogatás*, néha szó szerint, gyakrabban pedig allegorikusan. Minden *megbaszódott*, az anyától és a nővértől a testvérig és a nagyfaterig, a kutyákon és a macskákon át a fogalmakig, mint a szomorúság és az öröm, a növényektől a tárgyakig, valaki pedig ezt írta le: „*baszódjon meg a házszámod*”. A klozet képzőművészet mennyisége és egyhangúsága ezért lassan már untatni kezdte. Egyből, amint lehetősége volt több időt eltöltenie ezen a helyen, amikor már nem volt *kopasz*, visszatért a civil életmód megszokott szokásaihoz – az újsághoz. Sohasem vitt magával könyvet a klozetre, ez valahogy illetlennek tűnt számára, de nem csak amiatt, mert könyvtáros volt. Szenvedélyesen

olvasott, számára a könyv a lélek edénye volt, legalábbis többnyire, a bölcsesség kelyhe, az ittasság hordója, az újság pedig nem tartozott ezek közé.

Amikor azon az augusztusi napon tekintetét felemelte az újságról, hirtelen a számos irat és ábra között egy feliratot pillantott meg, amelyből szintén nem hiányzott az ismeretes leitmotiv, ellenben üzenete annyira hallatlan volt, annyira istenkáromló és annyira veszélyes, hogy ereiben megdermedt a vér. Valaki az ajtó jobb oldalára kék golyóstollal, szinte már a falra, egyenetlen betűkkel és szerbhorvát nyelven olyasvalamit jegyzett fel, amit Anton Kovač már soha többé nem tudott kiverni a fejéből és évekkel később így fordított le:

*Füvet legelsz, te Jugoszláv király,
dagadt valagadat szamarak kúrják.*

2.

Az első gondolata ez volt: el innen! Tűzés, mielőbb el innen erről a helyről. Úgy tűnt, mintha egy pokoli gépezet tik-takkolását hallaná, ami tönkrekethetné az életét. Már ki akart rontani az ajtón, amikor hirtelen megtorpant. Ha valaki meglátná, hogy a 17-es fülkéből jött elő, akkor azt úgy is vehetjük, mintha már a gyanúsítottak közt szerepelne. Hallgatózott. Semmi se hallatszott a folyosóról az elromlott csapból csöpögő vízen kívül. És a szívverésén kívül, ami ott lüktetett a torkában. A dizsipályáról érces parancsszavak hallatszottak és az aszfalthoz csapódó bakancsok. Úgy hallatszott, mint valami sortűz, a *kopaszok* még nem tudtak menetelni, egyetlenegy lépésként kellett volna hallatszódnia, nem pedig amolyan sortűz aprózódásnak, így a birkák járnak. Egyetlenegy lépés, ez felidézte emlékezetében a kaszárnya falára kiírt jelszót: *Mindannyian a Te lépted vagyunk.* Az újabb parancs ismét megállította a lépteket a dizsipályán. Hallottam, amint a fiatal parancsnok azt magyarázza a katonáknak, hogyan kell felemelni a lábakat, és miként kell úgy odacsapni a földhöz a bakancsokat, *hogy a tökeid is leessenek.*

Anton Kovač a mosdó folyosójára lépett, üres volt. Legszívesebben szaladt volna, ám nyugodtan megmosta a kezét, aztán lassú, kényelmes lépteket kényszerített elő magából, amellyel már messziről mindenkinek a tudomására akarta juttatni, hogy ott egy *vén baka* halad, vagyis egyre lassabban, felületesen becsatolt szíjjal és sapkájával öve mögött nem pedig a fején. Kikerülte az ásítozó ügyeletest, aki a fegyverterem mellett bóbiskolt.

Amikor belépett a könyvtárba, maga is unottan ásított egyet, mint-hogyha az unalmas katonai életben már régóta mi se történt volna. És fellélegzett. Egy pillanatra úgy tűnt előtte, hogy itt biztonságban lehet, az idősebb katona, a szakaszvezető, aki a könyvtárat vezette, a recsegő rádión a gombot csavargatta, kollégája pedig, prof. Trule, aki mint ő is, itt tengette katonaságának utolsó hónapjait, az írógépét pötyögtette.

– Mi az, Anton? – mondta Trule, tekintetét fel se emelve. Elolvastad az újságot?

Anton Kovač azt szerette volna, ha odahívhatná őt a könyvespolcok közé és elmondhatná neki, mit is olvasott az imént. A professzorral, akit Trulénak hívtak, belgrádi volt, az utóbbi időkben közelebb kerültek egymáshoz, mindketten nehezen viselték ezt az utolsó hónapot, néhányszor elváltak a városban, hallgatták a terebélyes, miniszoknyás, kávéházi énekesnőt és kissé leitták magukat. Trule komoly fiatalember volt, hallgatag tudós, hibátlan katonai és könyvtárosi fegyelemmel, csak néha a vasárnapi kimenők ideje alatt engedte el magát, annyira, hogy csendben ledöntött pár pohár pálinkát. Úgy tűnt, hogy megoszthatná vele, hogy micsoda borzalom, miféle időzített bomba szunnyad a 17-es számú fülke hidegének a csendjében.

– Semmi – felelte. Semmi különös, mint mindig.

Az asztalhoz ült és elkezdte kiírni a kartotékára a könyvek címeit. Meleg van, mondta a vezető, kikapcsolta a bűgő rádiót, az ablakhoz lépett és résnyire kinyitotta. Ott a *kopaszok* bakancsai még mindig az aszfaltot verték.

– Nó-tá-ra! – kiáltotta a parancsnok odalent a dizsipályán. Egy *kopasz* magányos, csengő és tiszta hangja nyújtotta el a nótát a bakancsok dobbanásának a ritmusára, a *Tüzérek Himnuszát*:

*Mi vagyunk a tüzérek,
a hadsereg hívó szavára
határt őrzünk és ügyelünk
Tito marsall álmára.*

És a menetelő kórus ünnepélyesen nyújtotta el a refrént:

*Tito a marsall,
Tito az elme,
a büszke sereg
vezére Tito.*

Anton Kovač azon gondolkodott, hányszor énekelte el ő is ezt a dalt, mielőtt kitanulta a helyes menetelést. Százszor? Azt fontolgatta, hogy éppen annyiszor, hogy már fogalma se volt a kiejtett szavak jelentéséről. Most egyszerre csak a tudatára ébredt annak, hogy mily hatalmasok ezek a szavak, micsoda rettenetes ellentétben állnak azzal a felirattal, amit nemrég olvasott. Arra a vakmerő és őrült emberre is gondolt, aki azt le merészelt írni. Aki ilyesmiket merészelt, az még bombát is képes lenne elhelyezni a kaszárnyában.

3.

Nyugtalanul aludt, szinte mindenegyes alkalommal, amikor az ügyeletes tizedes a nagy hálóban felébresztette az ügyeletre az új katonát, talpra ugrott.

Félmában szenderegve látta, amint egy láthatatlan kéz a háló falára
22 írja egymás után a borzalmas felirat betűit: *Füvet legelsz, te Jugoszláv király...* A felirat második része annyira obszcén volt, hogy Anton Kovač egyáltalán meg se engedte, hogy megjelenjen előtte, mindenegyes alkalommal szemhéjai rángatózni kezdtek és lázas gondolkodásba fogott. Ha a klozet felirat második része a Legfőbb Parancsnok elleni gyűlölet vulgáris kifejezése volt, akkor szerinte azt nem lehet véteknek tekinteni, ugyanis annak dikciója összhangban volt az ezerféle penetráció mindenegyes variációjával, amelyek elburjánoztak azon az ajtón a tetejétől az aljáig. Ezt bárki leírhatta volna. De miért szerepel itt a fű, valami nagyon titokzatos lehetett ez. Eszébe jutott egy rossz vicc, amit egy vendéglőben hallott még: egy szegény ül az út mentén, ahol elhaladnak a nagy funkcionáriusok, és ő füvet eszik. Az első funkcionárius ad neki egy tízest, a másik egy kicsivel több pénzt, amikor megáll előtte a fehér ruhájú Marsall fekete Mercédészével, semmit se ad neki, ehelyett azt mondja a csórónak: miért nem ott eszed, ahol tiszta és friss? Nem, nem ment. *Füvet legelsz...* miért? És, ha tudni is lehet, ki az a Jugoszláv király, miért olyan fennkölt, valamiféle biblikus tónussal íródott: *Füvet legelsz, te Jugoszláv király.* Talán ez azt jelenti, hogy meggyilkolják, arccal a fűben...? Anton Kovačot azon az éjjelen a leggyötrelmesebb gondolatok kínozták. A legrosszabb pedig az volt ebben, hogy a végén még éppen őt fogják gyanúsítani ezzel a tettel. Többször volt már a 17-es fülkében, egyszerűen csak azért, mert mindig majdnem az volt a legtisztább. Most már tudta miért. Azért, mert mindazok, akik egyszer már dolgukat végezték odabent, a következőkben elkerülték ezt a helyet. Csak ő volt olyan mafla, hogy délutánoként bejárt oda. Mint a gyilkos a tetemhez, aki arra vár, hogy végre felfedezzék. Az is megfordult a fejében, hogy valójában már gyanúsított is. Bárki más is lehetne gyanúsított, de mert bárki másból lehet gyanúsított, sőt akár még vádolt is, így bármikor ő is azzá válhat. Csak hajnali négykor, amikor az utolsó ügyeletesek is visszatértek az ügyeletről, aludhatott el két órásckára, amennyi még maradt az ébresztőig. Reggel akaratlanul is elkezdett leselkedni, hogy ki fog majd belépni a 17-es számú fülkébe. Amíg ő ott volt, senki se lépett be.

4.

Az elkövetkező napokat folyamatos, könnyed feszültségben élte át a könyvtárban. Érezte, hogy valaminek történnie kell, kinyílik az ajtó, belép az elhárítási hivatal tisztje és megkérdezi: ki írta ezt? Ám semmi ilyesféle se történt. A könyvtárban béke honolt. A tiszt a rádió gombját csavargatta, ezt

akkor csinálta, amikor ott volt, különben pedig így is úgyis a saját ügyeit intézte. Barátja, prof. *Trule*, szűkszavú volt, a saját papírjai fölé görnyedt. Abban az augusztusi hónapban már az egyetemi munkáira készült. A papírok tömkelege alatt ott lapult az Őszövetség, amit mindig előhúzott, amikor a könyvtárvezető becsukta maga mögött az ajtót, és saját iratainak szentelte magát. Az őszi szemeszter folyamán a világirodalomban szereplő bibliai témákról szeretett volna előadásokat tartani. Prof. *Trulét* valójában *Milenko Panić*nak hívták, de erről Dél-Szerbiai tűzérési kaszárnyájában már régóta senki se tudott, mindenkinek csak prof. *Trule* volt, vagy többnyire csak: *Trule*.

23

Új becenevét éppen a katonaságba érkeztekor kapta. Még *kopasz* volt, néhány hónapos újonc, amikor egy hajnali ellenőrzés során megállt előtte Stanković őrnagy és ingzsebének nyitott gombjára szegeződött a tekintete. A bal zsebbe két golyóstoll volt tűzve. Stanković őrnagy határozott, de ugyanakkor kedves ember volt, zömök alkata bárki számára eléggé veszélyes is lehetett volna, mindenkinek egy támadásra kész buldog képe juthatott volna az eszébe mellette, de az igazat megvallva jólelkű természet rejtett benne. Mindig készen állt a viccelődésre. Ezért is szerették a katonák.

Ám Panićnak sehogyan se lehetett éppen kellemes, amikor elébe állt.

– E meg mi? – mondta az őrnagy és a két golyóstollra bökött, amelyek kikandikáltak a zsebéből. Panić rántott egyet a vállán, az őrnagy pedig tekintetével végigsimította a fiatal hadnagyot, aki mellette állt, a félelemtől halálsápadtan, felelőse saját katonájának nem katonai kinézetéért.

– E meg mi? – kérdezte megint az őrnagy.

– Két golyóstoll, őrnagy elvtárs – válaszolta katonásan Panić.

Csend támadt. A válasz helytelen volt, mind jól tudták, hogy ott két golyóstoll lapul, az őrnagy pedig képes lesz és begurul. Ellenben nem lett mérges, csak pár pillanatig mereven szemlélte őt.

– Már azt hittem – felelte lassan – hogy kitüntetések.

Felnevetett, a hadnagy megkönnyebbülten hangos nevetésbe tört ki és mögötte a katonák hosszú sora.

– Civilként mi vagy, harcos?

– Professzor – felelte a hadnagy.

– Őt kérdeztem – felelte az őrnagy.

Panić körültekintett maga körül, mintha kellemetlenül érezné magát, kb. száz katona és pár tiszt várt a válaszára. Elmagyarázta, hogy klasszikafilológus, latint és ógörögöt tanult.

– A meg mire jó neked? – kérdezte az őrnagy.

Panić semmit se felelt.

– Ezek afféle rothadt (*truli*) nyelvek, vidáman vigyorgott az őrnagy és az egész katonaság kórusban hangosan felröhögött, hogy visszhangoztak a kaszárnya falai. *Truli*, vagyis rothadt nyelvek, a holtak voltak, feleslegesek és nevetségesek, mint ahogy a rothadt vén Jugoszlávia, erről tanultunk az iskolában, a romlott Jugoszláviáról, aminek szét kellett hullania, hogy újjá születhessen, egy új szocialista Jugoszláviává. Panić felelni szeretett volna, hogy nem szép dolog így beszélni a latin és az ógörög nyelvekről, amelyekkel kapcsolatosan úgy döntött, hogy egész életét nekik szenteli. Ám meggondolta magát, nem akart még újabb vicceket hallani a jókedélyű őrnagytól. Nyelt hát egyet. Stanković őrnagy elégedetten járkált fel-alá a felfegyverzett katonák mellett, prof. Milenko Panić pedig csak állt ott, a katonaság kellős közepén egymagában és megszegyenülten, a rothadt nyelvek professzora.

Még aznap délután professzor *Truli* lett belőle, estére pedig, amikor már megunták a molesztálását, már csak *Trule* lett belőle, és ez így is maradt.

Az új név, amellyel sohasem barátkozott meg, számos nehézséget okozott neki. Aki ilyen gúnynevet visel, amit mindenek tetejére még egy általános röhögés folyamán nyert el, érthető, hogy a mindennapi hülyéskedés célpontjává válik, az általános megszokásé, és a kis zaklatások tárgyává. Ki nem tudja szétszedni a fegyverét? A rothadt nyelvek professzora. Ki fog holnap klozetot pucolni? Professzor *Trule*. Minél inkább sötétebbé vált az ábrázata, annál nagyobb örömeire volt professzor *Truli*. Egyik este „*biciklit*” készítették neki. Ez a katonák kedvelt éjszakai szórakozása volt. Az alvó lábujjai közé egy darab papírt dugtak és azt meggyújtották. Amikor a forró láng a bőréhez közeledett, a láb önmagától elkezdett körözni, minél inkább az ujjak közelébe ért a tűz, annál gyorsabban „tekerte a biciklit”. Amikor a fájdalom tényleg elviselhetetlenné vált, akkor meglepődött ábrázattal felébredt, csodálkozva bámult a röhögcsélő arcokba. *Trule* néha tekerte a biciklit, éppen azért, mert rothadt nyelvek professzora volt. Csak akkor, amikor Anton Kovačval a könyvtárba helyezték, lélegezhetett fel egy kissé. Egyből fejest vetette bele magát tanulmányokba. És mindannyiszor, amikor a tiszt – aki a könyvtár felelőse volt és annak marxista tudományának a tömkelegét intézte, a partizán történetírást és a hazafias irodalmat – sarkon fordult, előhúzta a papírok tömkelege alól a *Vulgátát* és figyelmesen belemerült annak titkaiba. A leszerelésig ez aranyozta be unalmas óráit és napjait, minden oldallal, amit fellapozott, közelebb volt otthonához és egyre távolabb a nevetséges *Trule* professzortól.

Nyugalma ragályos volt. Anton Kovač még pár napig felrezzent, amikor kinyílt a könyvtár ajtaja, aztán e csendes ember mellett lassan visszatért a kaszárnya könyvtárának megszokott kerékvágásába és közelebb a várva-várt

leszereléshez. Lassan már majdnem megfeledezett a veszedelmes klozet-helységről, esténként se riadt fel álmából és a láthatatlan kéz se firkantotta feliratát a háló falára. Délutáni teendői közepette a helységben, amelyet nem lehetett teljesen elkerülni, észrevette, hogy a 17-es számú fülkét még mindig senki se használja. Egy délelőtt összeszedte minden bátorságát és benyitott a fülkébe. Egyből észrevette, hogy a felirat még mindig ott ékesedik. Úgy ugrott félre, mintha kígyómarás érte volna.

5.

Az augusztus átnyúlt a szeptemberbe, a leszerelésig már csak 14 nap volt hátra. Vasárnap Trulével felkerestek pár kávézót a városban, cigányzenét hallgattak, trombitáik visszhangjával jókedvűen tértek vissza a kaszárnyába. Az utolsó előtti vasárnap volt ez.

Beköszöntött az utolsóelőtti hétfő is. A körletfolyóson való futkosással kezdődött és kemény parancsokkal, amelyek Anton Kovač fejét szinte szétszaggatták, aki még mindig kába volt a vasárnapi pálinkától és cigányok trombitáitól. A folyóson özönlő testek tömkelegén át, akik a bakancsaik után igyekeztek, elment a klozetre. Zárva volt, az ajtó előtt őr állt, azt mondta, hogy a klozet elromlott, és hogy a kaszárnya másik részlegén lévő fülkéket azonban nyugodtan lehet használni. Anton Kovač tudta, hogy a klozet nem romlott el, állítotak-e már valaha is egyáltalán őrséget ilyesféle ügy miatt? A könyvtár felé vette útját és a folyosón Trulével futott össze.

– A könyvtár zárva – mondta –, mindenkinek a gyülekezésre kell mennie.

– Mi történik? – kérdezte Anton Kovač óvatosan.

– Mi történik? – ismételte Trule. Valami nagy baromság van folyamatban. És ez két héttel a leszerelés előtt.

Felcsatolták öveiket, gyors mozdulatokkal kifényezték a bakancsaikat, Anton Kovač az utolsó pillanatban kikapta Trule ingzsebéből a golyóstollakat és a nadrágzsebébe dugta. Nem lenne valami elegáns, ha egy ilyen reggelen a jólelkű Stanković őrnagy ismét elébük toppanna. Aztán a csordával, aki fejtellenül özönlött a folyosón és a lépcsőkön ugrándozott, a gyülekezőhelyre rohantak.

A dizsipályán baljós csend uralkodott, az utolsó katonáknak még sikerült futva besorolódniuk az alakulataikhoz. A parancsnoki épületből tisztek csoportja érkezett Stanković őrnaggal az élén. Az ügyeletes tiszt szigorúan adott parancsot: „Vi-gyázz!” Az őrnagy zömök testalkata, amely általában valamiféle szívélyességet és viccelődésre való hajlamot sugárzott magából, most borúsnak és veszélyesnek tűnt. Fellépett a kis emelvényre, mögötte pedig felsorakozott a tiszt csapat. A hírszerzési tiszt, a parancsnok, a mikrofonhoz

lépett és kipróbálta azt: egy, kettő, három, működik. Visszalépett és helyet adott a főparancsnoknak. Stanković őrnagy lassú léptekkel a mikrofonhoz lépett, felső ajkába harapott, pár pillanatig úgy tűnt, mintha azon gondolkodna, hogy mit is mondjon. Hűvös szeptemberi szél süvített végig a közeli hegyekből a hallgatag katonák fejei közt.

26 Mi a Jugoszláv népi hadsereg vagyunk, mondta aztán az őrnagy halk szavakkal, amelyek a hangszórókban ércesnek hallatszottak, szinte acélosnak.

Mi védelmezzük ezt az országot és annak biztonságát. A mi legfőbb parancsnokunk Tito marsall, aki ezt a hadsereget diadalmasan vezette véres csatákban győzelemre és szabadságra a Balkáni-hegyeken át.

Elhallgatott, hogy a katonaság átgondolhassa ezeket a mondatokat.

– És ebben a hadseregben olyan emberek találhatóak, akik nem tartják tiszteletben azt, aki számunkra a legsértetlenebb. Sőt mi több, akik ellenséges cselekedetekre is készek a testvériség, az egység és a mi szabadságunk ellen.

A szél az utolsó hallgatag sorokig sodorta el a szavait. Kezével a háta mögött pár lépést tett az emelvényen.

Nekünk nincsen királyunk, mondta aztán váratlanul. A királyságnak vége, mint ahogy a régi, rothadt Jugoszlávia is összeomlott.

A hírszerzési tisztre nézett, aki fehér volt, mint a fal. És úgy mondta ezt, mintha az a tiszt lenne közvetlenül ezért a felelős:

– Kaszárnyánkban ellenséges feliratok jelentek meg, ez minden, amit eddig elmondhatok. Diverzióval van dolgunk. Ugyanis, aki ilyet ír – Anton Kovač tudta, mit fog mondani – az háborús időkből még bombatámadásra is képes lenne. Vagy hogy puskáját saját bajtársai ellen fordítsa. Ezt mi nem engedhetjük meg. Mi ezeket az egyéneket és csoportokat kinyomozzuk és katonai bíróság elé állítjuk. Az elkövetkező utasítások az osztagok szerint lesznek kiadva.

Az ügyeletes tiszt parancsot adott a „pihenjre”.

6.

Megkezdődött a kivizsgálás. Először is mindenkit, egyik szakasz a másik után, a kiképző padjaiba ültettek. Egy fiatal hadnagy finom, remegő ujjával egy darab papírt és golyóstollat helyezett mindenki elé. Cigarettára gyújtott és egy előre elkészített beszédet kezdett el diktálni. Valami régi mese lehetett, amely egy füves terület leírásával kezdődött, ahol egy számaron ülő ember lovagolt keresztül, a legelőn szamarak legelésztek, elhaladt mellettük a király és kísérete, mindenesetre több helyütt a *fű, király, Jugoszlávia, szamarak, legelni* szavak szerepeltek benne. Anton Kováčnak ezeknél a sorra kerülő szavaknál meg-megremegett a keze. Nem szabad remegnie, gondolta, a grafológus arra is rá fog jönni, kinek remegett meg a *szamár* szónál a keze. Mellette

ült Trule, aki teljes nyugalommal írta le a mondatokat, amelyeket a hadnagy nagyon lassan diktált és többször is elismételte azokat, hiszen nem mindenkinek ment legjobban a tanteremben az írás. Anton Kovač belegondolt abba, hány bakának lehet fogalma arról, hogy mi is folyik itt valójában?

A 17-es fülke tiszta és üres volt, sokan elkerülték. Elgondolkozott azon, hogy vajon tud-e erről Trule? Hirtelen sajnálni kezdte, hogy nem kérdezte meg. Lehetne most legalább egy tanúja, aki megerősítette volna, hogy nem ő volt. Ha megkérdezte volna a barátját, hogy vajon az ő szemei is látták azt, amit az övéi láttak, akkor képtelenség, hogy az ő keze ilyet leírna. Viszont a hírszerzési tiszt a következő kérdést tette volna fel: akkor hát miért nem jelentette ezt? Vajon nem szereti Tito marsallt, mint ahogy mindenki más szereti? Anton Kovač voltaképpen nem is szerette őt. Ha szerette volna, nem lett volna mitől félnie. Ezt a gyűlöletes és undorító tettet csakhamar jelentette volna. Így hát elhallgatta és ezzel büntárssá vált.

Azon az éjszakán ismét kirajzolódott a háló falán a borzalmas felirat, tébolyító álmában úgy tűnt előtte, mintha a szemgolyóiból sugárzana, a szemeiből vetülne a falra, szinte képtelenség elrejteni.

7.

A következő nap nem adtak hírt semmiféle ellenséges egyének vagy csoportok nyomáról a kaszárnyában. A reggelinél arról beszéltek, hogy elkaptak egy albánt, feltehetőleg harcászati lőszert találtak nála, amit őrség közben lopott el. Valaki azt mondta, hogy az ilyet sor-tűz elé állítaná, pufff, a helyszínen kipuccanna. Ám Anton Kovač tudta, hogy ezek csak mindennapos nagy dumák voltak, amivel az újonc katonák igyekeztek elűzni az unalmukat. A dizsipályán a reggeli gyülekező előtt elterjedt a hír, hogy különleges hadgyakorlat van készülóban. Ez már hihetőbbnek tűnt. Arról, hogy miért is folyik a kivizsgálás, senki se beszélt.

Délután a könyvtárba eljött a hírszerzési tiszt és megkérdezte, hogy felfigyeltek-e valamilyen szokatlan dologra, észrevettek-e valamilyen katonát, aki furcsán viselkedett. Megkérdezte, hogy milyen könyveket kölcsönöznek ki és ki-csoda. A vezető, a könyvtár igazgatója, aki sokkal ijedtebbnek tűnt a két beosztottjánál, gyors feleleteket adott. Itt semmi se történhetett, ő sohasem hagyja el a könyvtárat. A tiszt Anton Kovač szemeibe nézett és megkérdezte tőle, hogy milyen gyakran hagyja el ő a könyvtárat, vajon szokott-e délutánonként a klozetre járni? Szokott, felelte kalapáló szívvel, de mindig a vezető engedélyével. A vezető ezt megerősítette és a hírszerzési tiszt egyenlőre ennyivel is megelégedett. Aztán elvett a papírhalom közül pár lapot, amelyek prof. Trule előtt heverték. Anton Kovač tudta, hogy az alján ott lapul a Vulgáta. Trule higgadt

volt, komor és mozdulatlan. Amikor a tiszt felemelte az utolsó lapot is, alul nem volt semmi. Az Őszövetséget és feljegyzéseit a professzor még időben elpakolta. Anton Kovač fellélegzett. Nem volt szükség még egy újabb bonyodalomra a Szentírással, már ennyi is bőven elég volt.

28 Este riadó volt, teljes menetfelszerelésben mindenkit a hideg esőre hajtottak, amit a hegyekből hurcolt magával a szél, elbaktattak a poligonig, ami kb. 15 kilométernyi távolságra volt, ott felvették a maszkjukat és a sárba vetették magukat. A kaszárnyába még csak hajnaltájt tértek vissza és belezuhantak az ágyba. De délelőtt tízkor már elkezdték *Tüzérek Himnuszára* gyakorolni az ünnepi díszlépést. Senki se maradhatott a tanyában vagy a könyvtárban, Anton Kovačnak úgy tűnt, hogy az a tíz nap, amely elválasztja még a leszereléستől, végtelenül messze van. Különleges esetekben, ezt jól tudta, a katonai szolgálati idő meghosszabbítható.

8.

Délutánra ismét kisütött a nap, a pihenő ideje alatt a kantin mögötti fűben heverészett, kinyújtózta sajtó lábait, amelyek már rég elszoktak az ünnepi meneteléstől, cigarettára gyújtott, a felhőkbe bámult és azt szerette volna, hogy bárcsak mihamarabb távozhatna innen, ha lehet már holnap. Maga elé képzelte a zömök Stanković őrnagyot, amint átmegy a dizsipályán, hozzá hajol és így szól: a raktárban vár rád a *civilizáció*, mehatsz. A *civilizáció* volt még az a szó, aminek értelme homályos maradt a számára, ugyanis a civil ruhát jelentette, amit otthonról küldtek a leszereltnek. Ám ezek csak kellemes délutáni vágyak voltak, amit a felhők hoztak magukkal, átlolholva a Moráviai-medencén a balkáni hegyekbe és tovább, egyesek az Égei-, mások a Fekete-tenger fele.

Délután ötkor ismét a gyülekezőre kellett menni. A dizsipályán meneltek és énekeltek. *Tito a marsall, Tito az elme...* És minél inkább verték bakancsaikat, annál inkább felmerült a kérdés: Ki írhatta ezt? Kit fognak majd leleplezni? És jóllehet eddig egyáltalán ki se mondták, hogy mit keresnek, miféle diverziót, és jóllehet a katonák közül senki az égvilágon senkivel se közölte, hogy látott-e valamilyen feliratot a klozeton, Anton Kovač érezte, hogy mindegyik menetelő katona szeme előtt ott lebeg kényszeredetten a szöveg. Mint a temetésen, amikor egyszerre csak elfogja a nevetés az embert, ugyanígy minden lépésnél valamelyik betű felragyogott a klozet ajtajáról, minden marsallra, akiről énekeltek, jutott a fűből, amit meg kellett ennie Jugoszlávia királyának, minden zsenire egy számár, aki a hadsereg Főparancsnokát, örült egy ötlet, seggbe kúrja, a legnagyobb örület pedig az volt, hogy a dagadt seggét. Az őrség közben, amit szintén végre kellett hajtania, a hangárok mellett a 155-ös kaliberű tarackkal, azokban az órákban, amikor az égen még ragyogtak a csillagok és a hegyek felett még világított a nap,

azt kívánta: bárcsak elkapnák. Kapják csak el, hogy lenne már vége ennek a bizonytalanságnak, és még hogyha katonai bíróság elé is állítják, kapják csak el. Anton Kovač később szégyellte ezeket a gondolatait, a hadbíróság nem volt egy ártatlan dolog, de akkor már annyira kivoltak az idegei, hogy annak az örültnek a hadbíróságot kívánta, börtönt, bármit. A végén még miatta fog itt rekedni ebben a kaszárnyában. És Trulénak oda a szemesztere, vagy talán az egész éve. Hogy is lehetett képes, bosszúsan járatta az agyát, hogy is volt képes ennyire vadul kiprovokálni ez az ismeretlen, firkász rímfaragó a hadsereg kellős közepén azt, akitől mindannyian rettegnek, még saját országának a lakosai is, és amiatt, mert félnek tőle, szeretik is, egyrészt félik, de ugyanakkor szeretik is annak főparancsnokát, marsallját és elméjét.

29

Új Forrás 2012/2 – Drago Jančar: Prófécia

9.

A kaszárnyát, amiről akkoriban azt hitte, hogy soha többé se fog kijutni belőle, mindenestre pár napra a teljesített katonai szolgálat után elhagyta. A dolog úgy állt, hogy először azokat kellett leellenőrizni, akik a leszerelés előtt álltak, ezek pedig nem voltak valami kevesen és az ügy elhúzódott. Aztán pedig egyszerre csak meglódukt az idő, amin mindig újra meg újra elcsodálkozunk, amikor leállunk. Anton Kovač évei sokkal gyorsabban teltek, mint azok az utolsó napok Szerbia déli részének kaszárnyájában, de jöllehet akkor azt hitte, hogy minden óra felér egy örökkévalósággal. Azt a feliratot, mindenekelőtt pedig a miatta való félelmét, mélyen elnyomta valahova emlékeinek a mélységes zugaiba. Csak egyetlen egyszer szerette volna a barátainak elmesélni, hogy mi is történt vele ott a messi délen. Igen csak jót mulattak rajta. De mivel azon szórakoztak a legjobban, hogy éppen ő és nem valaki más találta magát megrémülve egy újsággal a kezében – a belgrádi *Politika* volt az – és kigombolt nadrággal a klozetben, soha többé nem mesélte már el. Az emberek szívükben kárörvendők, leginkább mások zavara, az illetlenség vagy éppen meg nem felelő környezetben a kellemetlen szituáció kelti őket nevetésre, mint mondjuk a „bicikli tekerése”.

Egyáltalán ki is érthetné meg Anton Kovačot és az ő szorult helyzetét, amit a leszerelés előtti utolsó napok során töltött el a népi hadseregben. Ezért inkább mindegyre fátylat borított, el akarta felejteni. Ezen felül újabb események jöttek, a világ kiközöklött megszokott kerékvágásából, a marsall meghalt, a nagy birodalom ezek után nemsokára már darabokra hullott, a hadsereg, aminek meg kellett volna védenie, összeomlott, már senki se mentelt a kaszárnya dizsihelyén a *Tüzérek Himnuszát* énekelve. Amikor a televízió képernyőjén lángoló balkáni falvakra és a 155-ös tarackok mennydörgésére lett figyelmes, visszagondolt a híres és legyőzhetetlen hadsereg

tisztjeire, merre is lehetnek, miféle uniformist hordanak? Eszébe jutott a finom ujjú, fiatal tiszt – hol gyűjt most cigarettára? –, a kaszárnya könyvtárának lusta vezetője – feltehetőleg az már nyugdíjba vonult, Stanković őrnagy, melyik hadseregnek lehet a parancsnoka, kinek beszélhet az emelvényről? De minden olyan messze volt, és amikor a háborúnak is vége lett, minden messzebbre távozott és egyre homályosabbá vált, felismerhetetlenné az emlékezet ködhomályában.

Azokban a napokban Anton Kovač a tévében látta, amint valamelyik bíróság emelvénye előtt egy ember ül fejhallgatóval a fején, aki kijelentette, hogy a civil lakosság lemészárlásában nem vétkes. Arca valahogy ismerősnek tűnt előtte. Aztán a kamera ugyanazt az embert katonai egyenruhában is megmutatta. Zömök testalkatú volt és feltűrt ingujjal. Egy szerencsétlen civilnek jólelkű mosollyal garantálta, hogy semmi bajuk nem eshet. Mellette állt a tisztek és a katonák csoportja, akik azután ezeket az embereket batyus-tul az autóbuszra terelték. Anton Kovačot furcsa sejtelen kerülgette, valahol már látta ezt az arcot, nemde a jólelkű, de más pillanatokban borús és veszélyes Stanković őrnagy volt az? Akkor fekete, most meg ősz haja volt. Most először, mint egy nagy hullámból, a feledés mélységes fenekéről tudatára ébredt a teljes történetnek, annak mindenegyes részletére. Nem a televíziós felvételek döbbsentették meg, hanem a messzi, déli kaszárnya fagyos folyosóitól való egykori félelmének a borzongása járta át.

Éjszaka félálomban ismét látta a láthatatlan kart, amint a falra firkant. Arra gondolt, hogy az a klozetfelirat valójában valamiféle prófécia lehetett. Prófécia? Intelem? Hirtelen egyszerre csak teljesen felébredt. Felkelt, felöltözött és az éjszaka kellős közepén elment a könyvtárba, ahol másodál-lásban dolgozott. Felkapcsolt minden lámpát az irodájában, ugyanakkor a fejében is kigyulladt minden lámpa. Megkereste a Szentírást, jól tudta, hol található az intelem. Dániel próféta könyvében, ott egy láthatatlan kéz ezt írja a falra: *mené, tekél, parszin*, mint ahogy ez meg lett mondva a Vulgatában. Remegő kezekkel simította végig az oldalakat... *szíve vadállathoz vált hasonlónvá. Vad szamaraknál volt lakhelye, füvet adtak neki eledelül...* A babiloni királyt elűzték udvarából, szamarak közt kellett élnie, füvet evett, vadállati szíve volt... És még: *Babilónia királya...előtte minden ember megremegett, a nemzetek és a nyelvek reszkettek előtte. Akit csak akart, megölhetett, és akit akart, életben hagyhatott, akit akart kitüntethetett, és akit akart megálázhatott...*

Babilónia királya, gondolta Anton Kovač, persze, persze, ez volt az üzenet, Jugoszlávia királya Babilónia királya... *arany edényeket hoztak, amelyeket a templomból vittek el, Jeruzsálemből az Isten házából, és ivott belőle a király, hatalmasai, felesége és háremhölgyei. Bort ittak és dicsőítették az arany, ezüst, bronz, vas, fa és kő isteneiket.*

És most, most látta, a rothadt nyelvek professzorát, mint megy éjszaka a folyosón, vagy talán a délutáni munkaidő közben a kaszárnya könyvtárában, golyóstollaival, amelyeket ingzsebébe tűzött. Lezserül üdvözli az ügyeletest, bemegy a klozetre, odamegy a fülkék hosszú sorának végéhez, amikor látja, hogy sehol senki, belép, mindenesetre az övét kioldja, előveszi a golyóstollat... *Abban a pillanatban pedig emberi kar ujjai tűntek fel és a királyi palota mézsfalára írtak... mené, tekél, parszin...* ami azt jelenti, és prof. Trule ezt jól tudta: *Isten számba vette a királyságodat, és véget vetett neki, megmért a mérlegen és könnyűnek talált, feldarabolta országodat, aztán idegenek kezére adta*¹. Tudott a babiloni király végzetéről is, amit *Dániel könyve* előre megjövendölt: lakhelye a vadszamarak közt volt, füvet adtak neki eledelül, mint a teheneknek, az ég harmatja áztatta testét... Mennyire gyűlölhette, a dagadt és kegyetlen királyt, mennyire gyűlölhette őt a barátom, a hallgatag könyvtáros, a rothadt nyelvek professzora. Írt neki egy próféciát valamelyik dél-szerbiai laktanya klozetajtájára, nem lehetett másként leírni azt, mint annak vulgáris variánsával, feltehetőleg azért, hogy ne találják meg, még inkább pedig azért, hogy mindenki megértse. Olyan rettenetes, mint amennyire a babiloni király számára volt az intelem, csak ilyen körülmények között lehetett és csak ebben a formájában érhet el hatását, mint ahogy azt prof. Milenko Panić leírta, az ő hallgatag barátja, aki görcseitől csak akkor szabadult meg, ha mindketten felhajtottak egy kis pálinkát.

Anton Kovač eloltotta a lámpákat, bezárta a könyvtár ajtaját és belevágott az éjszakába. Hosszan vezetett a ljubljanaui utakon. Talán nem is gyűlölte, a babiloni királyt, fordult meg a fejében, talán csak egy apró megaláztatás miatt esküdött bosszút, mert a rothadt nyelvek professzorává kellett válnia, mindenki megszegyenített Truléjává. Talán csak azt akarta megmutatni, hogy képes saját „rothadt” nyelvének üzenetét lefordítani az övékére, a katonai köznyelvre. Anton Kovač a viszapillantó tükörbe pillantott, már eléggé ősz a hajam, neked is, Trule, ott Belgrádban vagy akárhol is vagy, Stanković őrnagynak is, láttam a Tv-ben. Borzalmas volt a te rejtelmes próféciád, Trule, és valóságos. De most már minden a múlté, manapság már senkit se érdekel ez az egész régvolt királyság és annak hadserege, holnap pedig így is úgy is mindannyiunkat elfelednek és az ilyen történeteket se fogja senki megérteni.

(Fordította: Lukács Zsolt)

¹ vö.: Dán. 5. 25-28.